

יד
מהרי"ע

שערי יצחק

השיעור השבועי

מפי מרן הגאון
הרב יצחק רצאבי שליט"א
פוסק עדת תימן

נמסר במוצש"ק

נח

מרחשון ה'תשפ"א ב'של"ב
בבית המדרש "פעולת צדיק"
בני ברק

לק"י

נושאי השיעור:

ביאור נפלא שהעלה מהרי"ץ זיע"א בעץ חיים בפסוק תהילה לדוד ארוממך אלוהי המלך וגו', עניין חסידים הראשונים שהיו שוהין שעה אחת קודם התפילה, והשלמה לדרשת חוה"מ סוכות לגבי עמידה לפני שמו"ע במלים 'רם ונישא' ולא במלים 'תהילה לאל עליון'.

לגבי דברי חז"ל ופירש"י בפרשת השבוע נח בעניין המבול שבא בגלל הזנות, ומדוע הקב"ה הורג גם את הטובים.

למלאך המות קוראים בשעת המגיפה בשם דָּבָר.

מצבינו כיום הוא כמו דור המבול, חומר המכשירים הטמאים שבדורינו, ודברי מה"ר טוביה הרופא לגבי סיבת מגיפת הדבר שהיתה בזמנו.

השלמה בעניין התרועה בקול רועד, וביאור המעשה באותו משומד שלא יכל לעשות תרועה וכו' מהמקור שבספר עיני העדה, כי שם משמע שהמדובר בתרועה טו טו וכו'.

בירור והשלמת דברים לגבי המובא בספר בית תפילה כי יש אומרים בכל השנה המלך המשפט.

תגובת מרן שליט"א לפירסום המעשה שהיה כביכול עם הבבא סאלי זיע"א אשר לא רצה לברך על אתרוג תימני אלא רק על מרוקאי, ומדוע הר"מ אליהו לא רצה לברך על האתרוג המרוקאי אלא רק על התימני, דוגמאות לכך שלפעמים הקב"ה לא מראה דברים אפי' לצדיקים גדולים בעלי רוח הקודש, ומעלת האתרוג התימני יותר מן האתרוג המרוקאי, וכל שאר האתרוגים.

כל הזכויות שמורות

יוצ"ל ע"י מוסדות יד מהרי"ץ בני ברק

טלפקס: 03-5358404. נייד: 050-4140741

דוא"ל: yad@maharitz.co.il

להאזנה לשיעור דרך הטלפון:

קול יהודי תימן – 072-33-23-642 שלוחה 6

מספר השיעור בדיסקים ובקו "קול יהודי תימן" – 566

לשמיעת השיעור במערכת קול הלשון – 03-6171031

השיעור מוקדש לעילוי נשמת הרב יפת תסן בן יחיא מרי ז"ל,

שהשבוע יחול יום השלושים שלו, תנצב"ה.

וכן לרפואת ולהצלחת מרת שרה בת רבי משה שתחי', שתזכה ללידה קלה

ע"ד הטבע בעתו ובזמנו.

וכן לרפואת הילדה יעל בת אמיתי שתחי'.

נדבת ידידנו הרב אליהו בן סויד הי"ו. המקום ברוך הוא ירצה נדבתו, ויברך מעשי

ידיו, מכל צרה ונזק יצילהו, וימלא כל משאלות ליבו וליבכם לטובה, אכ"ר.

בשם רחמן.

השיעור מוקדש לעילוי נשמת הרב יפת חסן בן יחיא מרי ז"ל, שהשבוע יחול יום השלושים שלו, תנצב"ה. וכן לרפואת ולהצלחת מרת שרה בת רבי משה שתחי, שתזכה ללידה קלה ע"ד הטבע בעתו ובזמנו. וכן לרפואת הילדה יעל בת אמיתי שתחי. נדבת ידידנו הרב אליהו בן סויד הי"ו.

המקום ברוך הוא ירצה נדבתו, ויברך מעשי ידיו, מכל צרה ונזק יצילהו, וימלא כל משאלות ליבו וליבכם לטובה, אכ"ר.

ביאור נפלא שהעלה מהרי"ץ זיע"א בעץ חיים בפסוק תהילה לדוד ארוממך אלוהי המלך וגו', עניין חסידים הראשונים שהיו שוהין שעה אחת קודם התפילה, והשלמה לדרשת חוה"מ סוכות לגבי עמידה לפני שמו"ע במלים רם ונישא' ולא במלים תהילה לאל עליון.

תְּהִלָּה לְדָוִד אֲרוֹמַמְךָ אֱלֹהֵי הַמֶּלֶךְ, וְאַבְרָכָה שְׁמֶךָ לְעוֹלָם וָעֶד וְתַהֲלִים קַמֶּיָּה, א"י.

מהרי"ץ זיע"א בעץ חיים ודף י"ח ע"א] מביא פירוש נפלא על הפסוק הזה, בשם אביו. וז"ל, שמעתי פירוש זה הפסוק מפי אמ"ו מה"ר יוסף בן כמה"ר צאלח נ"ע – נשמתו עדין, או נוחו עדין, או נְחָלוֹ עדין – על פי מה שאמרו חכמינו ז"ל [בברכות דף ל: חסידים הראשונים היו שוהין שעה אחת ואח"כ מתפללין. וכתבו תלמידי רבינו יונה פרק אין עומדין, דהיינו שהיו מחשבין ברוממותו יתברך ובייחודו, ובמה שברא שמים וארץ וכל צבאם ומלאכים וחיות וכסא הכבוד, והכל כאין נגדו, כי הוא יתברך רם ונישא וגבוה עליהם, כי הוא סבת כל הסבות ועילת כל העילות. ואחר המחשבה הזאת, אז היו פותחין בתפילה. עד כאן, זהו מה שהוא מציין לרבינו יונה.

כעת מה שאביו מפרש, וזהו ענין הפסוק ממש, ארוממך, אחשוב ברוממותך ובאלהותך וכי אתה מלך על כל, ובוזה יהיה לי הכנה לברכך.

זאברכה שמך לעולם ועד, כי המחשבה ברוממותו יתברך, היא סגולה לסלק מחשבות רעות הטורדות אותו מלכוין. ועיין בשולחן ערוך וטור סימן צ"ח וסעיף א"י, ובשל"ה דף ס' ע"ב.

דהיינו, הפסוק אינו שני חלקים, 'ארוממך אלוהי המלך', וכן זאברכה שמך לעולם ועד, אלא הרישא זאת הקדמה והכנה לסיפא. לפני שאני מברך אותך – יכולה להיות כל ברכה, בזמן דוד המלך עדיין לא תיקנו את תפילת שמונה עשרה, אבל המדובר לגבי כל הברכות, וגם ברכת המזון הרי היא מן התורה, ובזמן דוד המלך היו ברכות, הרי דוד המלך תיקן מאה ברכות בכל יום מכיון שמתו מאה בכל יום, או אפילו שבחים וכדו', ברכות לה', לאו דוקא חייב להיות במטבע של ברכה. אם כן, לפני שאני מברך אותך, אני מרומם אותך, 'ארוממך', בכדי לכוין כמו שצריך כראוי, האדם צריך לחשוב את הרוממות והגדלות של הקב"ה. ועל ידי זה, הברכה נאמרת בלב טהור ושלם.

מהרי"ץ כביכול מעתיק את רבינו יונה, אבל רבינו יונה מאד קיצר, ומהרי"ץ הרחיב את הדברים.

בריש פרק חמישי דברכות כתוב כך, אין עומדין להתפלל אלא מתוך כבוד ראש. חסידים הראשונים היו שוהין שעה אחת ומתפללין, כדי שיכוונו לבם לאביהם שבשמים. למה היו מתעכבים שעה אחת לפני התפילה? מה הם היו עושים בשעה הזאת? התשובה היא, 'כדי שיכוונו ליבם למקום'. רבי יונה דן מהו הפירוש המדוייק. אם הכוונה היא רק בכדי לכווין בתפילה, לכוין את פירוש המלים, זה לא נקרא לכוין ליבו למקום, שמשמעו קשר וחיבור עם הקב"ה. לכן הוא לא מסכים לפירוש אחר, אלא הוא אומר שנראה לו כי כך הוא הפירוש, כדלקמן.

כדי שיכוונו לבם למקום כו', ודאי כך הוא הפירוש, כדי שיכוונו שיהא לבם שלם בעבודת המקום, ויבטלו מלבם תענוגי העולם הזה והנאותיהם. כי כשיטהרו לבם מהבלי העוה"ז, ויהיה כוונתם ברוממות השם, תהיה תפלתם רצויה ומקובלת לפני המקום.

שערי יצחק – השיעור השבועי

אבל נראה לי כעת מהלך אחר, פירוש נוסף וסיבה נוספת, אולי הטעם הזה אפ"י יותר אמיתי, כי כיון שאנחנו עומדים עכשיו להתפלל שמו"ע, אמנם אנחנו לא בגדר של 'חסידים הראשונים' ששהו שעה אחת לפני התפילה, אבל כעת עוד מעט – עוד כמה שניות – אנחנו מתחילים שמו"ע, תחשוב על הקב"ה שהוא רם. בעמידה שלך לפני תפילת העמידה, תדע שאתה עומד לפני מלך שהוא מרומם ונישא על הכל. ולכן עומדים ב'רם ונישא', לחשוב על רוממות ה', להתבונן ולהתעמק בכך, וזאת ההכנה לתפילה. לכל הפחות כעת, סמוך ונראה ממש לפני שאתה עומד להתפלל שמו"ע.

כך לגבי תפילת שחרית, אבל לגבי מנחה וערבית, עומדים כאשר מתחילים קדיש [ובשבת ערבית, ראוי לעמוד מן המלים ופרוש עלינו], יתגדל ויתקדש וכו'. אולי היינו אומרים שצריך לעמוד במלים 'זיתרומם ויתנשא', אבל כנראה זה יותר מדאי סמוך, לא יספיקו. לפי דברינו דלעיל, אולי היה מתאים יותר לעמוד במלה 'זיתרומם', כמו 'רם' ונישא, אבל כנראה הזמן קצר מדאי בכדי שהאדם יכין את עצמו, לכן עומדים כבר מן המלה 'יתגדל'.

וגם המלה 'יתגדל', זאת גדולה של הקב"ה, א"כ בעצם הכל הולך אל מקום אחד. הרי מה פירוש המלים 'יתגדל ויתקדש שמה רבא'? וכי הקב"ה ח"ו קטן? או גם אם הוא גדול, וכי צריך שהוא יתגדל עוד יותר? אין דבר כזה.

מהרי"ץ כותב בפירושו לקדיש [דף כ"ז ע"ב], 'יתגדל', כתב הטור סימן נ"ו, יתגדל ויתקדש, הוסד על פי המקרא [ויחזקאל ל"ח, כ"ג] 'זהתגדלתי והתקדשתי' האמור במלחמת גוג ומגוג, שאז יתגדל שמו של הקב"ה, דכתיב [זכריה י"ד, ט"ז] ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד ע"כ. ואין הכוונה שיתגדל כחו חס ושלום, דזה אין שייך על השם יתברך. לא שייך שחסר משהו להקב"ה יותר ממה שהוא, הוא גדול בלי תכלית וקץ, אין סוף לגדולתו. אין חלים בו

זהו הלימוד והביאור של רבינו יונה. אבל מהרי"ץ הרחיב, הוסיף וכתב כמה וכמה דברים, כגון לחשוב שהוא ברא שמים וארץ, ומלאכים וחיות וכסא. כמובן, גם מהרי"ץ קיצר. זאת רק דוגמא, מה אפשר לחשוב שעה שלימה. הוא מביא רק משל ודוגמא של כמה דברים, והוא מוסיף מלבד 'רוממות ה'', גם 'זיחודו'. רבינו יונה לא הזכיר כלל את עניין יחוד ה', אלא דיבר רק על רוממות. אבל כנראה, שגם היחוד מראה על רוממות. כי היחוד של ה', דהיינו שהקב"ה אחד ושמו אחד, בלי חלקים ולא משתנה, 'הוא היודע והוא הידוע והוא הדעה' כפי שאומר הרמב"ם בהל' יסודי התורה [פרק שני הלכה י"ג], וכן בכל הספרים המדברים לגבי העניין הזה, זהו דבר שאינו נתפס בכלל בשכלינו, להבין את זאת. אבל מחוייב להיות כך, וזהו גם רוממות ה'. וגם זאת רק דוגמא, ישנם עוד דברים של עיקרי הדת, יסודה התורה, שהם מורים על רוממותו. הוא רק פותח לנו פתח, ומראה את הכיוון.

בכל אופן, ההדגשה כאן היא העניין של 'ארוממך'. אני מרומם אותך, דהיינו שהאדם יתבונן כמה הקב"ה גבוה, רם ונישא, ולעומתו האדם הוא יתוש קטן, הבל הבלים.

מהרי"ץ מכניס כאן בלשונו גם את המלה 'רם ונישא', ומתוך כך עלה בליבי סיבה נוספת, למה שנהגו אבותינו לקום לתפילת שמונה עשרה במלים 'רם ונישא', גדול גיבור ונורא', חוץ ממה שדיברנו בדרשת חול המועד סוכות. אז אמרתי מהלך אחר, להסביר למה נהגו אבותינו לעמוד ב'רם ונישא', ולא ב'תהלה לאל עליון'. הרי כעת גם שיניתי את דעתי בנושא הזה, כי לא החשוב יותר – כפי שרבים נוהגים, על פי מה שראו בספרים לעמוד ב'תהלה לאל עליון' – אלא לפני כן, במלים 'רם ונישא'. הסברנו אז כי הדבר קשור לפסוק [ישעיהו ו', א"ז] 'וְאֶרְאָה אֶת יְיָ יֹשֵׁב עַל פְּסַא רָם וְנִשָּׂא, לְכִסֵּי אֲנַחְנוּ עוֹמְדִים בְּמַלְאִים רָם וְנִשָּׂא'. הקב"ה יושב, ואנחנו עומדים.

שערי יצחק – השיעור השבועי

כמרכן יכול להיות, כי המדובר לגבי אנשים שהם בעצמם אינם נזהרים, לא מקיימים מצות [דברים ד', ט"ו] וְנִשְׁמַרְתֶּם מְאֹד לְנַפְשֵׁיכֶם. וכפי שאמרנו בעבר [שיעור מוצש"ק צו – דרשת שבת הגדול, ומוצש"ק תזריע ומצורע, שנת התש"פ], כי עון זה בעצמו גורם להם להינזק. גם זה יכול להיות.

והוא מסביר גם, למה דוקא זנות? יש לו על כך פירוש ארוך ורחב, בדף קע"ה ע"ב למטה.

טעם חומר עבירה זו מזולתה, מבואר מכמה פנים.

אם שזו לב האדם תאב לה ויצרו תוקפו, כמ"ש ז"ל גזל ועריות נפשו של אדם מחמדתן. והחוטא בה – אם האדם נופל לדברים האלה – רק רע כל היום, דמשיעו רעב וכו'. מי שנמצא בתאוות, הוא לא גומר. זהו דבר אחד.

הוא נותן עוד כמה נימוקים. ועוד, שברוב העבירות זה נהנה וזה מפסיד, אבל בזו זה נהנה וזה נהנה, ומי מפסיד? הקדוש ברוך הוא שמפסיד וכו'. רחמנא ליצלן.

ועוד, שכביכול מְרַשֵׁל כח השכינה, שצריך לצייר העובר בצורתו כדאיתא התם. ועוד, שזה מעוות לא יוכל לתקון, אם בא על הפנויה והוליד בן פגום. ואם בא על אשת איש, אפילו לא הוליד, שגורם לאסרה על בעלה ואין לה תקנה, כדאיתא התם.

ועוד, שהמדה הזו מגונה מאד, כמ"ש חוש המישוש חרפה היא לנו, והנמשך לה יפסיד דעתו בכל הדברים, ולא יוכל לשפוט הטוב בשום דבר, כמ"ש החוקר.

זו בושה וחרפה לאנושות, וגורם לאבדן השכל הטוב והישר.

מהר"ש יפה הוא גברא רבה, מקיף את כל חלקי התורה, גם בפשט וגם דרש וגם בסוד וגם במחקר. רבים אמנם מתנגדים למושג 'חוש המישוש חרפה היא לנו', שהכניס לנו הרמב"ם מאריסטו היווני. אבל לא כולם. הרמב"ן באיגרת הקודש כותב שזהו מאמר היווני

בזמנינו בעוה"ר אלו המכשירים הטמאים, שהתמלא בהם כל העולם.

כך חז"ל אומרים בב"ר [כ"ז ה'], אמר רבי שְׁמַלְאֵי, בכל מקום שאתה מוצא זנות, אנדרלומוסיה באה לעולם, והורגת טובים ורעים.

הגירסא כאן היא 'אנדרלומוסיה'. בלשון היוונית אשר ממנה המקור, אלו שתי מלים, 'אנדרו' ו'לומוסיה'. 'אנדרו' היינו אנשים, ו'לומוסיה' היינו הַכֶּרֶתָה. כלומר שאנשים הולכים ונאבדים. זהו כעין המלה 'אנדרוגינוס', שבל' יוונית אלו הן שתי מלים, 'אנדרו' היינו זכר, ו'גינוס' היינו נקיבה.

רבי עזריה ורבי יהודא בר רבי סימון בשם ריב"ל אמר, על הכל הקדוש ברוך הוא מאריך אפו, חוץ מן הזנות. מאי טעמא? ויראו בני אלהים וגו'. ומה כתיב בתריה? (שם ו') ויאמר ה' אמחה את האדם.

מהר"ר שמואל יפה אשכנזי בפירושו יפה תואר, האריך שם לגבי העניין הזה, וכי ח"ו השופט כל הארץ לא יעשה משפט? הכיצד זה הורג טובים ורעים? למה שצדיקים יסבלו ח"ו?

והוא מסביר, כי אין המדובר על צדיקים גמורים, להם לא יקרה כל נזק, אלא הכוונה לכאלה שיש להם קצת עוונות, ובזמן אחר הם לא היו נהרגים, אבל כיון שעכשיו מדת הדין מתוחה, או מאחר שהם נמצאים כבר נידונים, כפי שכתוב שהאדם יבקש רחמים שלא יחלה – שאם חלה, אם הוא כבר נמצא במחלה, הוא כבר צריך פרקליטים שיצדיקו אותו.

הוא מביא גם את הגמרא בב"ק פרק הכונס [דף ס' ע"ב], תני רב יוסף, מאי דכתיב [שמות י"ב, כ"ב] וְאַתֶּם לֹא תֵצְאוּ אִישׁ מִפֶּתַח בֵּיתוֹ עַד בֹּקֶר, כיון שניתן רשות למשחית, אינו מבחין בין צדיקים לרשעים. ולא עוד, אלא שמתחיל מן הצדיקים תחילה, שנאמר [יחזקאל כ"א, ח'] וְהִכֵּרְתִי מִמֶּנּוּ צִדִּיק וְרָשָׁע יַעוּ"ש. אפשר לראות את דבריו בפנים.

הבליעל וכו', ויש בזה כפירה סמויה. אבל ישנם מחכמי ישראל הנאמנים, שהמושג הזה אצלם הוא לא פסול, אפי' בעל כלי יקר בספרו עוללות אפרים מאמר תס"ח. לא פשוט ומוסכם לשלול זאת עד הסוף. בכל אופן, כיון שהוא – היפה תואר – הביא זאת, אני רק מסביר שזה לא תמוה שהביא זאת, כי הוא לא מופרך. אכן ישנם כאלה האומרים, שיש בזה שמץ כפירה, כדלעיל. כנראה כך היא דעת רוב גדולי ישראל. וי"א, שבשביל אותו יוני הבליעל, זאת אכן חרפה, בשביל הדרגות שלהם זה כך, אבל לגבי עם ישראל זה ההיפך, אדרבה זהו דבר קדוש וטהור. אבל אני לא נכנס לנושא הזה, רק 'בסוגריים'. יש כאלה מחכמי ישראל הנאמנים, אמנם הם מועטים, שלא פוסלים את המאמר הזה, ללמדך כי בכל אופן ישנה דעה אחרת.

מהר"ל בספרו גור אריה, מביא את דברי ספר הערוך שכותב, כי אנדרלמוסיא היינו דְּבָר.

אנחנו מעצמינו לא היינו מבינים כך, כאשר קוראים זאת, כיון שהיום עם העברית החדשה, נשתנה פירוש שלה. היום אנדרלמוסיא זה נהיה כביכול בלבול. לא מגיפה או דבר. אבל זהו אינו הפירוש האמיתי. הפירוש האמיתי של מלה אנדרלמוסיא, זה דְּבָר. כתוב כך בהדיא בערוך, ועוד הרבה ספרים מביאים כך. וכפי שאמרנו כי לפי שורש המלה בל' יון, זה אנדרו – לומוסיא, דהיינו הכרתת אנשים. עוד מעט נבין, למה נשתבש כיום המושג הזה. אמנם זאת אינה קושיא, כי הרבה דברים השתבשו בעברית החדשה, אבל בנ"ד ישנה סיבה למה יצא המובן הזה, על-פי המובן הצדדי ולא העיקרי.

גם בספר המעריך למהר"ם לונזאנו, זהו ספר הוספות על הערוך, והוא כותב כך, אנדרולומסיא, מורכב מן אנדרא ומן לומוסיא, ופירושו הכרתת האנשים, כלומר מגפה כוללת רעים וטובים.

כעת מובן, למה חשבו כך. כי כיון שזה כולל רעים וטובים, אז זה 'בלבול'. דהיינו, לקחו את

המושג הצדדי, כי זהו חוסר סדר כביכול, מכיון שמתים רעים וטובים. זה לא מה שצריך להיות, לכן נחשב הדבר בלבול.

מהר"ם בספרו גור אריה שואל, וכי במבול היה דְּבָר? מה קשור הַדְּבָר למבול?

והוא מתרץ כך, יש במדרש, שמלאך המות היה הולך במי המבול, ולפיכך ציוה הקב"ה לנח לעשות תיבה, להיות נסתר בתיבה, על דרך "לא תצא מן הפתח". כוונתו לפסוק [שמות י"ב, כ"ב] וְאַתֶּם לֹא תֵצְאוּ אִישׁ מִפֶּתַח בֵּיתוֹ עַד בֹּקֶר. השתבש כאן לשון הפסוק.

בספר גור אריה מהדורת מכון ירושלם [דף קל"ח], מסבירים [בהערה 139] היכן המדרש הזה. מובא בילקוט ראובני בשם הזוהר הקדוש פרשת ויקהל, וז"ל הילקוט, נח נטמן בתיבה מפני מלאך המות, שאזל תוך מי המבול, כדי שאל יראה עמו אנפין באנפין. דהיינו הוא נסגר בתיבה, כי כפי שאמרנו [שיעור מוצש"ק צו – דרשת שבת הגדול], בשעת מגיפה אסור שמלאך המות יראה, צריך להסתתר, ע"ד שנאמר [משלי כ"ב, ג'] עָרוֹם רָאָה רָעָה וְנִסְתָּר.

וכתב שם הילקוט בתוך סוגרים, זוהר פרשת ויקהל עמ' שמ"ד שמ"ה, ע"ש באריכות הטעם ואתם לא תצאו איש מפתח ביתו וכו' [שמות י"ב, כ"ב]. אמנם בזוהר שלפנינו [ח"ב קצ"ז ע"ב – קצ"ז ע"א] לא מובא הפסוק של "ואתם לא תצאו איש מפתח ביתו".

למלאך המות קוראים בשעת המגיפה בשם דְּבָר.

לאחר מכן [בהערה 140] הם מסבירים את התירוץ של מהר"ל. כי לכאורה, הרי מהר"ל שואל שאלה, איפה הַדְּבָר? והוא עונה, שמלאך המות נמצא. אבל עדיין לא מובן, היכן הַדְּבָר? וכי היתה שם מגיפה? הרי המבול שטף את כולם, והם הלכו לאבדון. כפי שנאמר, וַיִּמַח אֶת כָּל הַיְקוּם אֲשֶׁר עַל פְּנֵי הָאָדָמָה וְגו' [בראשית ז', כ"ג].

שערי יצחק – השיעור השבועי

טובים ורעים ללא הבדל בכעין תערובת ואי סדר (המעריך – אנדרלמוסיא). וכך משמע בירושלמי [סוטה פ"א הל"ה, ביאור פני משה].

הוא כנראה צודק, אבל זה רק לפי הביאור של הפני משה, אבל לא לפי פירוש קרבן העדה. מי שיעיין שם יראה זאת, לא ניכנס לכך כעת כיון שזהו עניין קצת ארוך, השאלה שם היא לגבי סוטה, למה הכהן מבזה אותה כבר לפני שהמים בדקו אותה, כפי שנאמר [במדבר ה', י"ח] וּפָרַע אֶת רֹאשׁ הָאִשָּׁה. אולי היא תצא טהורה? אז הפני משה והקרבן העדה מפרשים כל אחד באופן אחר. ואכן לפי הפני משה נראה שזה בלבול, אבל לפי הקרבן העדה אין הוכחה. וכפי שאמרנו, לפי שורש המלה, חייב להיות שזה דבר, רק אולי אפשר להשתמש בזה בתורת מלה מושאלת.

מצבינו כיום הוא דור המבול, חומר המכשירים הטמאים שבדורינו, ודברי מה"ר טוביה הרופא לגבי סיבת מגיפת הדבר שהיתה בזמנו.

בכל אופן, לגבי העניין הזה שהמצב שלנו בעוה"ר הוא המצב של דור המבול, זהו דבר שגדולי הדור מדברים על כך הרבה, אבל לצערינו ישנם אנשים אשר האוזניים שלהם הן אטומות. לכן אקרא בפניכם מה שראיתי בשני ספרים המדברים על כך, בכדי שהדברים יהיו מול עינינו.

בספר ליבי במזרח [דף קמ"ט] מובא כך, בדורות עברו נלחמו היצר וחיילותיו בעם ישראל. היתה זו מלחמה כללית. גם ההשכלה הארורה ואחריה הציונות, היו מלחמות כנגד הכלל. בכל אותן מלחמות, מי שדבק בגדולי ישראל במאורי האומה בישיבות או בחצרות החסידיות, הציל את נפשו ואת נפש בניו אחריו. צריך אדם להתחבר ולהיות קרוב לגדולי הדור, ואז הוא שמור מכל הרוחות הרעות המנשבות בעולם.

לעומת זאת, כיום המצב שונה לחלוטין. אומות העולם אינן נלחמות בתורה. כל העולם התהפך. ננקוט דוגמא כדי להסביר זאת. לפני

אלא הם מסבירים בהערה למטה, ומלאך המות, שוה לדבר. זהו אותו הדבר או משהו דומה. עיין ב"ק דף ס' ע"ב, "דבר בעיר אל יהלך אדם באמצע הדרך, מפני שמלאך המות מהלך באמצע הדרכים". ואם כן אמנם דבר לא היה, אך מלאך המות היה.

ההסבר הזה קצת דחוק.

אבל חושבני, כי ישנה כאן כוונה אחרת. נראה לי, כי מלאך המות בשעת המגיפה נקרא בשם דבר. וסעד לכך מן הפסוק בפרשת בחוקותי [ויקרא כ"ו, כ"ה] וְשִׁלַּחְתִּי דָבָר בְּתוֹכְכֶם וְנִתְּתָם בְּיַד אוֹיֵב [מרן שליט"א אומר זאת ב'כינוי': 'בתוכם, וניתנו'].

ישנו עניין הדומה לכך, שכתוב לגבי אהרן [במדבר י"ז, י"א] כִּי יֵצֵא הַקֶּצֶף מִלְּפָנַי יִיָּי הַחַל הַנֶּגֶף, שמובא במדרש תנחומא וברבינו בחיי, כי יצא הקצף היינו, שישנו מלאך הנקרא בשם קצף, והוא מיוחד לדבר הזה. א"כ כנראה, שהדבר משתנה לפי העניינים.

כך מובא במדרש תנחומא בפרשת כי תשא דף כ', וברבינו בחיי על הפסוק הזה, וגם מהר"ם אלשיך כותב זאת בפרשת קורח וז"ל, אחד מהמשחיתים שנקרא קצף, יצא מלפני ה' לפעול, ולא יעשה בעצמו יתברך.

כפי שאמרנו בעבר [שיעור מוצש"ק האזינו – דרשת שבת שובה, ודרשת חול המועד סוכות, שנת התשפ"א], ישנו הבדל האם הקב"ה עושה זאת, או המלאך. זה יכול להיות שינוי, לגבי האם צריך שיחזרו בתשובה, חוץ מן הקטורת, או שלא צריך. בכל אופן, כנראה שישנם סוגים שונים. וישלחתי דבר' היינו מלאך המות הנקרא דבר. וממילא זאת היא התשובה, כי אנדרלמוסיא נקרא בשם דבר.

בספר שפה ברורה, שהביא את כל המלים אשר נשתבשו בעברית של זמנינו, והוא כותב כך, אנדרלמוסיא, הנכון הרג ואבדון, דָּבָר. והשגוי – משמעות שגויה בעברית – מהומה, אי סדר. מקור הטעות הינו אולי בכך, שהמגפה הורגת

דור או שנים יהודי שהיה עושה ולו תנועה קלה של בזיון כלפי אותו האיש ימ"ש – דהיינו ישוע הנצרי – היה נידון מיד למיתה. לעומת זאת, כיום, אפשר לבזותו ולחרפו, ואין איש שם על לב. זהו כפי שנאמר [ירמיהו ז', כ"ח] אָבְדָה הָאֲמוּנָה וְנִכְרְתָה מִפִּיָּהֶם. הם בלא"ה כבר הבינו שזה שטיות, אבל בכל אופן מצד אחד יש בכך חסרון, כיון שכבר אין להם דת, האמונה שלהם נעקרה.

ראוי להזכיר כאן מעשה שראיתי כתוב באחד הספרים, על צדיק אחד כמדומני האדמו"ר מללוב, שהיה לו בעל עגלה נצרי קבוע, במשך שנים רבות. לאחר שמת בעל העגלה, המשיך בכך בנו. כעבור זמן אמר האדמו"ר לחסידיו, חפשו לי בעל עגלה אחר, כי בעל העגלה הזה עוד ירצח את הנפש. לתמיהת חסידיו מניין לו, אמר להם, אביו בכל פעם שהיה עובר ליד בית תיפלתם היה מתנהג ביראה. מצטלב כשהיו עוברים בדרך ליד כנסיה שלהם. אבל בנו אינו כך, ואין לו אמונה בליבו, לכן הוא חשוד בעיני אפילו על שפיכות דמים. אינו מאמין בשכר ועונש, כופר. אינו מאמין שיום אחד יצטרך לתת דין וחשבון על מעשיו. ואכן לאחר זמן נתפש אותו גוי כרוצח. יש כאן נקודה חשובה ועמוקה, הראויה לתשומת-לב.

ואך יש להעיר שאצל המוסלמים עדיין יש קנאים גדולים לנביאם המשוגע ולתורתו, וכגון מה שאירע לפני כחמש שנים שרצחו כמה מכותביה העתים שציירו את נביאם בצורה נלעגת. איתמר].

הפרדת הדת מן המדינה ודמוקרטיה, הן הסיסמאות השולטות בעולם. כיום המלחמה היא יחידנית. מלחמה נגד כל יהודי בנפרד.

יושב לו יהודי בדד בביתו, אין איש רואהו, בידו מכשיר קטן שאינטרנט שמו, ובלחיצת כפתור אחת הוא שקוע מיד בזהמא הגדולה ביותר בעולם, שדומה שמאז דור המבול לא היתה זזהמא כמות. אין זו מלחמה נגד הכלל, אלא נגד היחיד.

זאת ועוד, במלחמה קשה זו, היהודי יכול להישאר עם כל הסממנים היהודים החיצוניים, הוא עטור בשטריימל וקפוטה, או במגבעת וחליפה, ואילו בפנימיותו הוא "גוי", כי הוא קשור לכל מ"ט שערי טומאה, ואין איש יודע. זו היא שואה רוחנית, במלוא מובן המילה. כל העולם כולו מעוניין ללכוד נשמה של יהודי יחיד. הוא עומד לבדו ממש מול כל העולם. זו המלחמה שלנו בזמננו.

הכלל הוא, דע את האויב. אתה צריך לדעת מיהו האויב, מהם הכוחות של האויב, כי אם לא נדע את כוחותיו אזי לא ננצח.

נראה כי עומק העניין הוא, שהרי כתוב ותהלים ב', א' – ב' לְמָה רָגַשׁוּ גוֹיִם וּלְאֲמִים יִהְיוּ רִיק. יִתְיַצְבוּ מַלְכֵי אֲרֶץ וְרוֹזְנִים נוֹסְדוּ יַחַד עַל יְיָ וְעַל מְשִׁיחוֹ. עוֹשִׂים מִלְחָמָה כְּנֶגֶד הַקִּבְיָה. וְהִרְחַבְנוּ בַסֵּד עַל כֵּךְ לִשְׁעָבֵר, וּבִנְפִלְאוֹת מִתּוֹרֶתְךָ פִּי נח ע"פ ותשחת הארץ לפני האלהים. אבל הוא מחדד כאן את הנקודה, כי בעצם זאת מלחמה נגד כל יחיד ויחיד, ולצערינו רבים לא יודעים בכלל שהם נמצאים במצב של מלחמה.

בספר שמרו משפט, להרב שלמה זעפראני [ח"ד, דף 24] מובא 'חיזוק בענייני השעה, וכבר אמר ראש ישיבת תפרח הגר"א פילץ שליט"א, חשבנו שדורינו הוא דור חלוש וקטן, והקב"ה לא מנסה אותנו בנסיונות גדולים כמו בדורות שעברו – דור ההשכלה, תקופת הקומוניזם. חשבנו כי אנחנו דור חלש, איזה נסיונות הקב"ה יביא עלינו? וכי נצליח לעמוד?

והנה אנחנו רואים שאנחנו שוים משהו. הוא לוקח זאת לכיוון הזה, כי אם הקב"ה מביא עלינו נסיונות קשים, כנראה שאנחנו חשובים קצת. עי"כ נעריך קצת את עצמינו, כי יש לנו עם מה להתמודד. הקב"ה לא היה מביא עלינו נסיון כזה גדול, אם לא היינו אמורים להצליח בו. א"כ כנראה שאנחנו יכולים.

והקב"ה מנסה אותנו בנסיון כ"כ קשה, נסיון של פגעי הטכנולוגיא, "האינטרנט" "האייפון", דור המבול ממש. והמילוט היחיד, הוא הכניסה

חולי הצרפתים, חדש הוא בארצות האלו, אף שיִשָּׁן הוא בארץ הודו, או ארץ החדשה. הוא אומר, שבארצות שלנו זאת מחלה שלא היתה. יען שבשנת הרנ"ג חזר לארצו התייר הגדול קרישטופר"ו קולומב"ו מארץ החדשה – דהיינו אמריקה, מי שידוע בשם קולומבוס – הוא וחילו, ויחל העם לזנות את בנות ארץ איטליא. ויחר אף ה' להביא עליה מכת הארץ ואת תחלואיה, אשר חילה ה' בה. וחיל הצרפתים אז בארץ, הנלחמים בגבול נאפולי, וירשו גם הם החולי ההוא ואת שמו לקרותו על שם כיום הזה מאל פראנציו"י.

הם נדבקו במחלה הזאת, ומאז נדבק בהם השם הזה. הם קוראים לזה מא"ל פראנציו"י, כלומר מחלה צרפתית, מחלה של תושבי פראנס.

ועם היות שהוא חולי ההודי, או האיטליאני. זאת האמת.

אמנם בספרי לאטין יש קוראים אותו לואי"ש וינרי"ש, ויש קוראין אותו פודינטאגר"ה.

ואני קראתיו אנדרלמוסיא קטנה – הוא כבר חיבר זאת עם המלה אנדרלמוסיא – פי הכרתת האנשים והנשים כמגפה.

והוא לג' טעמים. הוא אומר על כך, שלושה נימוקים. הטעם האחד, לפי שבא מזנות.

הב', לרוע איכותו וארסו ארס המגפה ממש, כי דובק באדם הבא על איזו אשה טמאה ברגע כמימרה, ויתפשט תכף בכל איברי הגוף.

הג', כי דומה בכל עניניו ומקריו כמכת המגפה ממש.

והסיבה שהוא קורא לזה רק 'אנדרלמוסיא קטנה', כיון שישנו קצת הבדל. אפס כי המגפה ממית, וזה אינו ממית, אם לא שיתהפך לשאר חולי, כשקוי ושרפון וכיוצא, ואז ממית הוא. אבל לעולם יסוריו קשים מן המות. כלומר, אם המחלה מתפתחת למחלות אחרות, אזי זה הורג. אולם דבר זה בעצמו, איננו הורג.

לתיבת נח, ולאטום אותה היטב היטב. כי כל סדק בתיבה, מחדיר לתוכה את מימי המבול רח"ל הרועשים וגועשים מבחוץ.

הקושי המיוחד בנסיון זה, הוא רב אנפין.

ראשית, פעם היה אדם זקוק להשקיע מאמץ בבדי לחטוא, מאמץ כספי, מאמץ פיזי, לברוח מאנשים ע"מ שלא להתבייש במעשיו. אולם בנסיון פגעי הטבנולוגיא הנ"ל אין צורך בשום מאמץ, הגישה לעבירה קלה ביותר והמכשיר אתך בכל מקום.

שנית, זה ממכר, זה מטמטם, זה מטמא. כל באיה לא ישובו וכו'.

שלישית, קושי הפרידה מן המכשירים הנ"ל הוא מחמת שנהפכו להיות כ"כ נצרכים בכל המערכות, וכביכול הם חלק מהצרכים החיוניים. וכי תעלה על דעתך לבקש מאדם להשליך מביתו את המקרר או את התנור.

ואכן זוהי עצת היצר שנעץ את טלפיו בכל המערכות, וכפי שמתבטאים היום "העולם עובר לשם". כביכול אי אפשר ח"ו לחיות בלי זה. כך האנשים אומרים, וזה בשבילם תירוץ בכדי להצדיק את זה שהם מחזיקים את המכשירים הטמאים. אבל הטעות הנוראה שלהם היא, שהם לא שמים לב שהשטן שם את כל העבירות החמורות. ולא שתו לבם, כי השטן העמיד את כל העולם על פתח בית עבירות חמורות רח"ל.

ועל כך כבר כתוב וברכות דף ל"ב ע"א, מה יעשה אותו הבן ולא יחטא? אבל הבעיא היא, שאותו הבן הולך מעצמו לאותו המקום, זה לא שאביו שם אותו שמה. וְאֵל תִּקְרַב אֶל פֶּתַח בֵּיתָהּ (משלי ה', ח').

ראיתי בספר מעשה טוביה, להר"ר טוביה הרופא, שבזמנו ג"כ היתה מגיפה, וגם הוא אמר שזה היה בגלל הזנות.

הוא כותב [בדף ק"ז] כך, שהפרק דלקמן ידבר בנגע הבית, והוא חולי הצרפתים, אותותיו סבותיו ותרופותיו.

אותות החולי, כמעט כאותות המגפה. הא', המגפה דובקת באדם על ידי נשיבת אויר ארסי אצלו, כך החולי הנוכחי דובק באדם י"י נשיבת האדים הארסים, והזוהמא מביאה טמאה. הב', המגפה תכף תתפשט בראשי האיברים, כך זה יתפשט בכלי זרע וההולדה וגורם עיפוש וכו' וכו', רחמנא ליצלן.

רואים מכאן דוגמא, כי דבר זה הוא שגרם את המגיפה ההיא. וכבר בתורה, בס"פ בלק, המגיפה היתה בגלל ויחל העם וגו'. ה' ירחם, ויחוס על עמו ועל נחלתו, בעז"ה.

בקיצור, יש לנו לדעת כיוון, כי לא חכמה גדולה לשער מהי הסיבה העיקרית ומה הדבר הראשי שגורם לדבר הזה, דהיינו למגיפת הקורונה האידנא, וגם לדעת מה בעצם צריכים לתקן.

השלמה בעניין התרועה בקול רועד, וביאור המעשה באותו משומד שלא יכל לעשות תרועה וכו' מהמקור שבספר עיני העדה, כי שם משמע שהמדובר בתרועה טו טו וכו'.

דיברנו פעמים רבות בעניין התרועה, והבאנו בין היתר גם את המעשה הידוע באותו משומד, שלא הצליח לעשות את התרועה, והבאתי בס"ד את כל המעשה גס"כ בספרי נפלאות מתורתך [פרשת פינחס], זהו מעשה ידוע המובא בכמה וכמה ספרים.

ואמרנו כי מכך נראה, שמוכח כמו התרועה שאנחנו התימנים עושים, שזה ע"י הפסקים באויר בנשימה, כי לא מסתבר שהגויים אינם יכולים לעשות טו טו וכו', כיון שזאת לא אומנות גדולה. וק"ו אלה העושים זאת ביד, ואולי גם בלשון זה קל. עוד מעט נראה זאת.

אבל להפתעתי הרבה, ראיתי עכשיו כי הסיפור הזה מובא גם בשינויים. כנראה המקור של ספר חמדת ימים אשר הביא זאת, או של הרב אברהם יחיני – מה שהביא החמ"י שם, הוא מן הספר של בעל מדרש תלפיות ושבת מוסר, מהר"ר אליהו הכהן. יש לו ספר בשם עיני העדה, הוא כותב את העניין הזה ומביא שזאת

קבלה בידו, חושבני כי הוא המקור לכל העניין, ולפי דבריו נראה שהתרועה היא אכן טו טו וכו', וא"כ זהו דבר אשר צריך להתעמק בו. זהו דבר שאינו ברור. אבל מכיון שאנחנו אנשי אמת, איננו מעלימים את הצד השני של מטבע.

מהר"ר אליהו הכהן חיבר הרבה ספרים, ובספרו עיני העדה [פרשת נצבים] הביא 'מאמר שייך לתשובה', וכתב בזה"ל, במדרש אמר רבי יאשיה, 'אשרי העם יודעי תרועה', וכי אין אומות העולם יודעים להריע? כמה קרנות יש להם, כמה בוקרים יש להם, ואמרת 'אשרי העם יודעי תרועה'? אלא, שהם מכירין לפתות את בוראם בתרועה, והוא עומד מכסא הדין לכסא רחמים, ומתמלא רחמים והופך להם מדת הדין למדת רחמים. אימתי? בחדש השביעי עכ"ל.

בהתחלה הוא אומר פירוש על כך, ואח"כ הוא כותב בזה"ל, עוד נראה לפרש בהמשך כל המאמר, קיבלתי – יש לו קבלה בידו, במסורת – שאומות העולם, אינן יודעים לעשות תרועה במרוצה כישראל. רק היהודים יודעים לעשות את התרועה, והוא אומר 'תרועה במרוצה'. וכבר נלאו תוקעי הקרנות שבהם לעשות תרועה כישראל, ואינן יכולים. ואומרים ומודים בפיהם, שישראל דוקא בקיאים בתרועה.

והעיד לי החכם השלם כמוהר"ר אברהם אפומאדו נר"ו שסיפר לו משומד אחד שהיה תוקע כשהיה יהודי מקהל קדוש פלוני, וכיון שנשתמד לא יכול עוד לעשות התרועה כמו שהיה מריע בהיותו יהודי. וחקר אחר תוקעי קרנות שבאומות העולם על הַדָּבָר, ואמרו לו שעניין התרועה היא מתנה שנתן הקב"ה לישראל ע"כ.

זה כמעט כמו הסיפור המובא בחמדת ימים, יתכן א"כ שהרב אברהם יחיני ראה זאת כאן, או שגם הוא שמע זאת מאותו החכם הרב אפומאדו. לא משנה, כי בסה"כ אנחנו יודעים מהיכן יצא הדבר הזה.

שערי יצחק – השיעור השבועי

בדרך כלל מה שמקובל בספרי המפרשים, והבאתי בנפלאות מתורתך שם ראיות לכך, שאין הנדון על התרועה שלנו, אלא הכוונה היא על תרועה באופן כללי, שפירושה לעשות רעש, בכל דרך וצורה שלא תהיה, כגון שברים וכו', כל מה שיכול להיקרא תרועה מהבחינה ההלכתית. כפי שנאמר (תהלים צ"ח, ד') הָרִיעוּ לִי יְיָ פֶלֶא הַאֲרֶץ. שזה לאו דוקא תרועה של שופר. והתשובה היא, כי עם ישראל יודע לפתות – דהיינו הם יודעים את הכוונות של תרועה, ובכך מפתים את הקב"ה, כי לאומות העולם אין את הידיעה הזאת, איך להפוך את מדת הדין למדת הרחמים. אבל לפי דבריך כאן, השאלה היא על המציאות, א"כ מה זה קשור למלה 'לפתות' אינני מבין, איך הוא מכניס זאת במדרש.

שאלה מהקהל: אולי הלשון 'פיתוי' היינו לבקש ולבקש טוב, וזאת הכוונה 'במרוצה', טו טו טו היינו מבקש ומבקש.

תשובת מרן שליט"א: בכך מפתים? ואת זאת הגויים לא יכולים לעשות? אינני חושב, זאת לא המלה. פיתוי זה ההיפך, בחכמה ברפות ובעדינות, לא בלחץ.

כעת, לגבי מה ששאלו מקודם, על העניין הזה.

אולי נגדיר, מהו בעצם ההבדל בין התרועה שלנו, שאנחנו עושים אותה בקול רועד, לבין האחרים אשר עושים אותה טו טו טו?

חושבני כי ההבדל הוא כדלקמן. בעצם אצלם התרועה היא באופן פשוט. התקיעה זה טו ארוך, והשברים טו טו טו – אותו הדבר כמו תקיעה רק יותר קצר, והתרועה זה טו טו וכו'. קולות קצרים סמוכים. אין כאן משהו מיוחד, זה אותו דבר רק שהקול הוא קצר. אבל אצלנו, התרועה אינה קולות קצרים, זה לא קולות מופסקים, אלא עושים את הקול בנשימה [מרן שליט"א מדגים זאת לציבור].

כעת מובן, מסתבר מאד, ועכ"פ בהחלט מתקבל על הדעת, שאומות העולם לא יכולים

אצלו הסיפור הוא קצת אחר, כי המשומד הוא חזר בתשובה, וכאן לא נזכר שהוא חזר בתשובה. אולי זהו סיפור אחר.

ובהמשך דבריו הוא כותב, ונראה דזה בא המאמר ללמדך, אשרי העם יודעי תרועה, וכי אין אומות העולם יודעים להריע? כמה קרנות יש להם? ותירץ, שהם מכירים לפתות את בוראם בתרועה, כלומר ישראל דוקא יודעים לפתות בתרועה, מה שאין בן אומות העולם. ולזה אמר אשרי העם יודעי תרועה, שהם עם יודעי תרועה. מה שאין בן אומות העולם שאף על פי שיש להם קרנות ויודעים לתקוע, אינם יודעים תרועה. ונכון. כך הוא כותב.

שאלה מהקהל: למה זה קשור לתרועה טו טו טו. כוונתו לומר, 'במרוצה' היינו בהפסקה בין הנשימות במהירות, לא הוצאת נשימות ארוכות ואיטיות (כמו השברים רק מהבטן). יכול להיות שהגויים בן יכולים להוציא נשימות ארוכות עם מרווח של זמן בין הפסק להפסק ע"י הנשימה. [הרי התוקעים המומחים יכולים להוציא עשרות הפסקי קולות בנשימה בתרועה אחת, וישנם כאלה שיכולים הרבה פחות].

תשובת מרן שליט"א: עוד מעט נעמוד על הנקודה הזאת.

ראשית נקדים, כי לפי דבריו ישנו כאן חידוש, כי העניין הזה כתוב כבר במאמר חז"ל. לפי דבריו, על הקושיא וכי אומות העולם לא יודעים לעשות תרועה? הרי יש להם הרבה כלי נגינות? התשובה היא, כי את התרועה הם לא יודעים, רק עם ישראל יודע. יוצא כי מה שהוא קיבל בקבלה, זה כתוב במאמר חז"ל. והוא כותב בסוף דבריו, זנכון.

אינני מגיע לקרסולי רגליו, לא אגיד שאני בא לדחות אותו, ולומר ח"ו בהיפך שזה לא נכון. חלילה. אבל הערה מותר להגיד. אינני מבין, הרי כתוב מפורש 'יודעים לפתות את בוראם בתרועה'. לפתות היינו לרצות. ואתה אומר לי חידוש, שהם לא יודעים בפועל לעשות תרועה, לא שהם לא יודעים לפתות.

לעשות זאת. כי זה לא סתם טו טו וכו', שזאת פעולה פשוטה, אלא זה משהו שנשמח. אם זה בא מן הנשימה מהבטן, בהחלט אפשר להבין שאוה"ע לא יוכלו לעשות כן. הרי למעשה, ישנם גם יהודים שאינם מסוגלים לעשות את התרועה, ממש אינם מסוגלים, כמה שיתאמנו הם לא יצליחו. אינני יודע מהי בדיוק הסיבה לכך, מדוע ישנם כאלה שאינם יכולים. אבל בגויים אף אחד לא יכול לעשות זאת בנשימה, כי הנשימה באה מהנשמה, וזאת הנשימה של עם ישראל 'חלק אלוקה ממעל', פי חלק יי' עמו, יעקב חָבַל נַחֲלָתוֹ ודברים ל"ב, ט"ז. א"כ מובן שזהו דבר הקשור אל הנשימה, ולכן הגויים לא מסוגלים.

אבל בעל עיני העדה מגדיר, 'לעשות תרועה במרוצה'. כל ההבדל הוא, מהיר או לא מהיר. א"כ שברים זה טו טו וכו', שזה איטי, והתרועה היא טו טו טו וכו', דהיינו שזה רץ. זהו כל ההבדל.

חזר השואל ושואל את שאלתו דלעיל: עדיין לא מובן מה הבעיני להסביר שהכוונה ב'מרוצת' הנשימות, דהיינו אה אה אה אה אה אה וכו' – הרבה הפסקים בתרועה אחת במרוצה ובמהירות, ולא בהוצאה איטית של כמה קולות מהבטן באיטיות, שאת זאת אולי גם גויים יכולים לעשות, כפי שהם עושים בכלי נשיפה שונים.

תשובת מרן שליט"א: תחילה וראש, זה לא אה אה וכו', אלא הא הא וכו'. אבל לגבי התרועה שלנו, ההבדל אינו האם זה מהיר או לא מהיר, רץ או לא רץ, אלא ההבדל הוא שזה בנשימה. הוא לא אומר את העיקר. הדבר נכון שזה רץ במהירות, אבל לא רק רץ, זאת אינה הנקודה העיקרית, כי הנקודה העיקרית היא שזה בנשימה. את זאת היה בעל עיני העדה צריך להגדיר.

אולי יש לדחות שהוא לא נכנס לכך, כיון שהדבר היה ידוע, לכן לא דייק עד כדי כך. או שלא. הרי הוא היה באיזמיר שבתורכיה, אינני

יודע מה נהגו שם, מסתבר שבכל ארצות המזרח היו עושים את התרועה כפי שאנחנו התימנים עושים. אבל בספרד, הרי רואים מהמגדל עוז [פ"ט מהל' שופר] כי רק כאשר הוא הגיע לארץ ישראל, הוא שמע את התרועה כמו שאנחנו עושים, 'קול המתרעש'. בארצות ספרד, שמשם הוא בא, עשו את התרועה אחרת. אבל יש להניח כי בארצות המזרח, כולם בעבר עשו את התרועה כפי שאנחנו עד היום. ולא רק אנחנו, גם באשכנז זה היה כך, ואפי' בגרבא עושים את התרועה כפי שאנחנו, רק שכיום הם התבלבלו, הם מחפשים מי שיעשה להם כיון שכבר אינם יודעים, כי זה דבר קשה. זאת אומנות מיוחדת לעשות את התרועה כפי שאנחנו עושים. יותר קל לעשות טו טו וכו', ובגלל כך נחלש אצלם העניין הזה.

זה כמו שתגיד למישהו להגיד 'צר' בצא"ד, והוא אומר 'שר', כי יותר קשה לבטא צא"ד, שהיא בעין סמ"ך מעובה. יותר קל לו להגיד צא"ד (כמו שהם אומרים היום), מהגם שזה נראה לו יותר ברור. אבל מה לעשות? זאת טעות. נכון שכך המבטא יותר ברור, יותר חד, אבל זה לא המבטא האמיתי. מבטא האות צא"ד (כפי שאנחנו מבטאים), זהו המבטא האמיתי, והמבטא השני כידוע בא מן השפות של ארצות אירופה, כאשר מחברים את האות T ואת האות S [הערת העורך: יותר מקובל את ה-T ואת ה-Z] – יוצא כך (מרן שליט"א מדגים זאת). זה צירוף של שתי הברות, שאין זאת דרך לשה"ק, כנודע מרס"ג בפירושו לס' יצירה. לא ניכנס לכל הנושא הזה בעת.

והוסיף כאן ידידי הרה"ג אח"כ שליט"א בזה"ל, בתורכיה מסתמא היתה התרועה טו טו, שהרי רובם ממגורשי ספרד, ולא עוד אלא שהם היו גדולים בתורה מהם, ולכן השפיעו על התושבים הראשונים ושינו מנהגיהם כידוע. וחיפשתי ומצאתי כן בקונטרס מילואים לספר עלי הדס דף צ"ב, אלא שאין הוכחה כיצד היה המנהג שם בדורות קדומים יותר עכ"ל. ויישר כוחו.

שערי יצחק – השיעור השבועי

ובהיותם בעוצם המלחמה, יריעו תרועה במרוצה וחוזק. הנה הוא ג"כ השתמש כמעט באותו הסגנון, 'במרוצה ובחוזק'. ובהעלותם יתקעו ולא יריעו. דהיינו, כאשר מפסיקים את המלחמה, עושים שוב הפעם תקיעה. דבר זה כתוב גם אצל יואב, כאשר רצו להפסיק את המלחמה עם אבנר, או עם שבע בן בכרי, נאמר שם [שופטים ג' כ"ז] וַיִּתְקַע בְּשׁוֹפָר, זהו הסימן והאות להפסיק, כי נגמרה המלחמה.

לאמיתו של דבר, ברור שהעניין של התרועה שלנו, הוא יותר מרעיד את הלב, ויותר מזעזע. גם כיום, רח"ל בשעת מלחמה, עושים בצופרים אזעקה בקול עולה ויורד, כי זה מבהיל ומעורר את האנשים. לא עושים טו טו טו, כי אם יעשו כך זה יהיה סתם צחוק ולעג. אבל מה לעשות שהם לא יודעים.

בירור והשלמת דברים לגבי המובא בספר בית תפילה כי יש אומרים בכל השנה המלך המשפט.

בשיעור מוצש"ק האזינו – שבת שובה, הבאנו חידוש לגבי ברכת מלך אוהב צדקה ומשפט, שבספר בית תפילה – לאחד מחכמי תימן – הביא דבר שלא כתוב בשום ספר, כי יש אומרים בכל השנה המלך המשפט. ועל כך בְּנִינוּ מגדלים, וגם נפקא מינה לדינא. אבל השבוע נתברר לי שהכל עורבא פרח, לא היה ולא נברא, הכל טעות. או טעות דפוס, או טעות בספר. ואין מה לבנות פה.

המקור של בעל ספר בית תפילה, הוא מהאבודרהם, כתוב שם בדיוק מלה במלה כפי שהוא כותב, אבל במקום מה שהבית תפילה כותב זייש אומרים כל השנה כולה המלך המשפט, כתוב באבודרהם ייש אומרים כל השנה כולה מלך אוהב צדקה ומשפט. לא יודע מה קרה, האם זו טעות דפוס, או טעות במקור, בכת"י.

קשה לסמוך על המוציא לאור, ת"ח אחד אמר לי שהוא בדק את הספר, ועיין במקום שישנו שם צילום הכת"י, ורואים כי מה שמודפס איננו

בכל אופן, כיון שכך זה נשמע יותר ברור, וזה יותר קל וניכר, בגלל זה הם מעדיפים לעשות את התרועה כך. כי התוקעים שאינם בקיאים, יעשו את התרועה באופן לא ברור, מאחר ולא שומעים אצלם טוב את הרעידה, כיון שדבר זה צריך חכמה ואומנות מיוחדת.

חיפשתי את לשון המושג הזה 'תרועה במרוצה', ומצאתי כי כבר השתמש בו אחד מן הקדמונים, מהר"ר דוד כוכבי בעל ספר הבתים. אבל עליו בהחלט יכול להיות שהתרועה אצלם היתה כך, כיון שהוא היה בפרובינצא, שהיא על יד ספרד. בדרום צרפת. יכול להיות שבאזורים הללו, שהם רחוקים מארץ ישראל, אצלם המסורת כנראה נשכחה, נשתנו אצלם כבר אז הרבה דברים. המסורת של חכמי הש"ס והגאונים, נשארה יותר בארצות המזרח. כי פה, כאן נמצאו וכאן היו. אבל ארצות האחרות, כיון שהם כבר היו יותר רחוקים, יש אצלם יותר דברים שהם התחלפו מעט. כי עד שהדבר מגיע אליהם, ומכיון שאין להם את המקורות, אזי אצלם הדברים נשתנו והשתכחו.

בספר הבתים [עמ' רכ"א מצוה קנ"ט] כתוב כך, נצטוינו לתקוע בשופר בר"ה, שנאמר יום תרועה יהיה לכם. וענין התקיעה הוא לירא ולהפחיד האויב העומד על ימין האדם לשנותו – דהיינו השטן, כמ"ש [זכריה ג', א'] וְהִשְׁטָן עֹמֵד עַל יְמִינוֹ לְשָׁטְנוֹ – כדרך שעושים במלחמה לְיָרֵא האויבים. גם בו חוזק לב, והערה גדולה לעמוד כנגד האויבים ולהתגבר עליהם. ולזה באה גם כן תקיעה, להכניע אֵל זר שבלבו של אדם, ולעורר האדם שימשול עליו וידרוך על במתי גאותו וכו'.

לאחר מכן הוא כותב בהמשך [בעמ' רכ"ב], אמנם ענין התקיעה פשוטה לפניה ופשוטה לאחריה, כי כן דרך התוקעים, שיעשה תקיעה ארוכה בראשונה לעורר. בהתחלת המלחמה, עושים תקיעה ארוכה, כדי לומר שיתכוננו ויתעוררו.

מדוייק. דהיינו, אפילו את צילום הכת"י אשר שָׁמו להראות לדוגמא, לא נתנו לב שלא תהא טעות. א"כ כנראה שלא נחתנו לדקדק. המו"ל בעצמו ציין שהמקור הוא מהאבודרהם, אבל הוא אפילו לא מעיר על כך, שפרט זה שונה. אז אם הוא לא שם לב להעיר על דבר כזה חשוב, אפשר בהחלט לתלות שישנה כאן טעות בהדפסה. אבל לפי מה שנגיד, הדבר אינו משנה, כי גם אם במקור ישנה טעות, זהו דבר שאינו יכול להיות.

האבודרהם מביא זאת, וכתוב משהו דומה גם בטור, אבל הלשון של בית תפילה הוא מהאבודרהם, שכתב כי רבי יחיאל בנו של הרא"ש, שהוא אחיו של רבי יעקב בעל הטורים, הקשה שהוא תַּמְיָה על הברכה הזאת, מה פירוש חתימת הברכה בא"י מלך אוהב צדקה ומשפט?

וזה לשונו שם, כתב ה"ר יחיאל בן הרא"ש, תַּמְיָה אני על חתימת ברכה זו, למה נשתנית מכל חתימות ברכות שמונה עשרה לענין מלכות? למשל, חותמים בא"י גואל ישראל, לא אומרים מלך גואל ישראל. וכן בא"י הרוצה בתשובה, לא כתוב מלך רוצה בתשובה. בשום ברכה לא כתוב מלך, ופתאום כאן כתוב מלך? מה נשתנה כאן, להוסיף מלך? הא קיי"ל, ברכה הסמוכה לחבירתה אין בה מלכות. הרי כבר בברכה הראשונה ישנה מלכות, א"כ מיותר כאן לומר מלך. אין צורך.

ועוד, לְכַאֲרָה איני יודע מה הפרש גדול יש בין מלך אוהב צדקה ומשפט, ובין המלך המשפט, לענין שצריך לחזור לראש אם שכח. אך שאיני רשאי לְשַׁנּוֹת מה שהורגל בפי כל. אמנם שמעתי שבפרובינציא אין אומרים מלך, וישר בעיני. הם לא גורסים את המלה מלך, והדבר מצא חן בעיניו.

אח"כ הוא כותב, שוב מצאתי בסידור הנקרא מחזור ויטרי – את כל המלים האלה שמכאן והלאה, את כל הפיסקא הזאת העתיק שם

בספר בית תפילה – הכי גרסינן בפרקא קמא דברכות ודף י"ב ע"ב, כל השנה כולה אומר 'האל הקדוש' 'האל המשפט', חוץ מעשרת ימי תשובה שאומר 'המלך הקדוש' 'המלך המשפט', לפי שעכשיו יושב על המשפט לדון כל העולם. ויש אומרים כל השנה כולה 'מלך אוהב צדקה ומשפט', דגבי משפט שייך לומר מלכות טפי משאר ברכות, כמו שנאמר [משלי כ"ט, ד'] מֶלֶךְ בְּמִשְׁפָּט יַעֲמִיד אָרֶץ. ונשאתי ונתתי בדבר לפני אדוני אבי הרא"ש, וקיבל דברי. עד כאן.

כעת מובן מה שהוא אומר, כי בכך הוא מצא תירוץ לשאלה של רבי יחיאל. בכל אופן ישנו יישוב לגבי העניין הזה. רבי יחיאל שאל, למה בברכה הזאת אומרים מלך אוהב צדקה ומשפט, ובברכות אחרות לא אומרים מלך? או שתגיד בכולם, או אל תגיד באף אחת? אלא הוא אומר, התשובה היא, כי ישנו פסוק [שם] מֶלֶךְ בְּמִשְׁפָּט יַעֲמִיד אָרֶץ, וְאִישׁ תְּרוּמוֹת יִהְיֶה רִסְיָהּ. אם המלך עושה משפט, אזי הארץ תעמוד. אבל אם הוא 'איש תרומות', אם הוא מקבל מן האנשים שוחד, אם נותנים לו תרומות וכו', הוא הורס את המדינה, יהיה הרבה עול והפקר, ואיש הישר בעיניו יעשה.

א"כ לא יכול להיות שהגירסא היא ז'יש אומרים כל השנה כולה המלך המשפט, כי אז לא תהיה תשובה לשאלה, שהרי רבי יחיאל בא לתרץ למה אומרים מלך אוהב צדקה ומשפט, אבל זה לא מסביר למה הם אומרים המלך המשפט, זהו בכלל לא ההסבר, כי ההסבר אינו למה אומרים המלך המשפט, אלא בכלל למה אומרים מלך. חייב להיות, שזאת טעות. וכפי שאמרתני, מסתבר שזאת טעות בדפוס, והכי הרבה זאת טעות במקור.

ישנן שלוש סיבות.

בנתיים אמרנו שתי סיבות, א' לפי שורש העניין באבודרהם, זה לא נכון. ב' לפי העניין חייב להיות שזה 'מלך אוהב צדקה ומשפט'.

האתרוגים התימניים, שרציתי שמו"ר ידע ממנה, ואף יסביר לנו מה הפשט.

בעיקר לא הבנתי שם, למה לומר ש"הם לא בסדר", כשבסה"כ רצה לשכנע את הרב אליהו לקחת אתרוגים מרוקאיים בטענה שייחוסם ודאי.

אשמח אם מו"ר יסביר לי את העניין.

כעת תשמעו ותראו, מהיכן יצא 'העגל' הזה.

בחוברת תנובות שדה האחרונה [דף 36] הובא סיפור בזה"ל, הראשון לציון הגאון הרב מרדכי אליהו זצוק"ל היה קונה אתרוגים מחכם דוד יהודיוף, חתנו של איש האלדים סידנא 'בבא סאלי' זיע"א – הרב הצדיק המפורסם רבי ישראל אבוחצירא זצוק"ל – והיה מעריך מאד את ידענותו ומקצועיותו בנושא זה. סיפר הרב אליהו, שפעם אחת הביא חכם יהודיוף, אתרוג תימני לחותנו הבאבא סאלי זיע"א, ואולם הרב סירב לברך על האתרוג. אמר לו חכם יהודיוף, גם חכם מרדכי [כוונתו להרב אליהו זצוק"ל] מברך על אתרוג כזה. השיב לו הרב בבאבא סאלי שהיה מברך על אתרוג שהובא ממרוקו, תאמר לו, טעות בידו.

ובשנה הבאה שלח לרב אליהו אתרוג מרוקאי מאוד יפה, אבל הרב אליהו סבר כדעת הרב יהודיוף שעדיף לברך על אתרוג תימני. אחר החג כאשר הגיע הרב אליהו אל הבאבא סאלי, שאלו הרב, האם קיבלת אתרוג? ענה הרב אליהו, קיבלתי. השתמשת בו? ענה לו הרב אליהו: לא. אמר הבאבא סאלי: אתם טועים, האתרוג המרוקאי יש לו ייחוס, ואלו האתרוגים שלכם לא בסדר!

זהו מה שפירסמו שם בחוברת. טוב שציינו בסוף את מקור הסיפור, שהוא מתוך הספר 'יהדות בוכארה – גדוליה ומנהיגיה' [עמ' 510], ובדקתי את המקור.

סיבה שלישית, אין בשום ספר גירסא כזאת, או דעה כזאת. אנחנו כבר חשבנו שגילינו כאן תגלית חדשה, אבל במציאות אין דבר כזה, והמקור הוא באבודרהם, ומי שיבדוק את הדפוסים הישנים של ספר אבודרהם, בספרים העתיקים ביותר, יראה שגם שם כתוב 'מלך אוהב צדקה ומשפט'. לא יכול להיות, שהר"ר שלמה חראזי, בעל בית תפילה, היתה לו גירסא כזו באבודרהם, כי אפי' בדפוסים הישנים כתוב כפי שכתוב אצלנו, כמו שהודיעני ידידי הרב אהרן גבאי נר"ו שבדק זאת.

אסבין, הכל בגדר 'לא דובים ולא יער', אין שיטה כזאת, ואין מה לבנות על כך. ואם ישנן ראיות, שבכל השנה אם טעה ואמר המלך המשפט יי"ח, אזי הן ראיות אחרות, אבל על דבר זה בעצמו אין על מה לסמוך.

ולגבי קושיית רבינו יחיאל שהביא הטור הלא ברכה הסמוכה לחברתה אינה צריכה מלכות. לא זכיתי להבין, דלא מצינו שהצריכו מלכות אלא בברכה הפותחת בברוך, ודוקא בפתחתה. ואם כן תיבת מלך כאן, אינה מצד זה. ועוד, דלדעת כמה פוסקים לא סגי במלכות, אלא בעינן נמי תיבת העולם, והכא ליתה. ושמה אינהו לא סבירא להו הכי. איתמר.]

תגובת מרן שליט"א לפירסום המעשה שהיה כביכול עם הבאבא סאלי זיע"א אשר לא רצה לברך על אתרוג תימני אלא רק על מרוקאי, ומדוע הר"מ אליהו לא רצה לברך על האתרוג המרוקאי אלא רק על התימני, דוגמאות לכך שלפעמים הקב"ה לא מראה דברים אפי' לצדיקים גדולים בעלי רוח הקודש, ומעלת האתרוג התימני יותר מן האתרוג המרוקאי, וכל שאר האתרוגים.

ידידנו הרב אהרן חיים יצ"ו מהעיר צפת ת"ו, שלח לי מכתב בזה"ל, ראיתי בגליון תנובות שדה, גליון 152, תשרי-מרחשון ה'תשפ"א, סיפור שהיה עם הרב מרדכי אליהו והבאבא סאלי, בקשר לאתרוגים מרוקאיים ותימניים. ושם יש התבטאות של הבאבא סאלי על

ראשית, אינני מאמין שיצא מפי הצדיק הביטויים האלו, שזאת טעות ושהם לא בסדר. והראיה, כי זה שכתב את הספר, כותב שזהו סיפור אשר שמע אותו, והוא בעצמו כותב שהדברים נכתבו 'לאחר עיבוד'. בקיצור, הוא כתב זאת בנוסח מעצמו. הוא לא מביא מקור מתוך הכתובים, אלא ששמע את הרב מרדכי אליהו מדבר, והוא כותב 'התרשומת המדוייקת של דברי הרב מרדכי אליהו, היא ברשותי'. אינני יודע, זאת מלה מודרנית, 'תרשומת', אולי זה התרשמות, לא יודע מה זאת המלה הזאת, אבל לדבריו זה ברשותו, כך התרשמתי ממה שהוא אמר. בקיצור, הוא כותב את סגנון הדברים מעצמו, לאו מר בריה דרבינא חתום על הדברים האלה, שהוא אכן אמר זאת. והוא כותב בהדיא שהדברים האלה נכתבו 'לאחר עיבוד קל'. טוב, א"כ ראשית אין מישהו שאחראי על הדברים, שזה אכן נכתב בצורה מדוייקת.

[התְרְשומָת (או התְרְשומָת), נראה שכך הוא הניקוד, והוא מלשון רישום, דהיינו כתיבה. ושמה זהו כינוי בעברית החדשה להעתקה מהקלטה. מלה נרדפת למלה תמלול, שגם היא מן העברית החדשה. איתמר].

חוץ מזה, לפני כן מובא שם בספר 'יהדות בוכארה – גדוליה ומנהיגיה' בזה"ל, הרב יעקב מוצפי זיע"א – מירושלם עיקו"ת – שהכיר את מומחיותו של הרב – דהיינו הרב דוד יהודיוף, שהוא בוכארי, לכן זה מובא בספר יהדות בוכארה – בנושא האתרוגים, ביקש ממנו שיעסוק בגידול אתרוגים ובמכירתם, חרף העבודה הקשה בעיבוד פרדסהאתרוגים, וחרף ביטול התורה הקשור בזה. וזאת כדי שהרב יזכה את הרבים באתרוג תימני בלתימורכב. כשביקש הרב לחדול מעיסוק זה, חזר רבי יעקב ותבע ממנו שלא יזנח את המצוה החשובה. ואכן עד ימיו האחרונים המשיך בעיסוקו זה. ונהג לומר, "אני ממשיך לעסוק באתרוגים למרות העבודה הקשה, רק בשביל המצוה".

בקיצור, אתרוגי יהודיוף, אלו אתרוגים תימניים. ולבסוף, ישנו את כל הסיפור הזה. מי שיעיין שם בסיפור, יראה כי כמה שהבבא סאלי ניסה להגיד לר"מ אליהו שיקח אתרוג מרוקאי, הוא בשום אופן לא הסכים, לא הצליח לשכנעו במשך שנים רבות. הכי הרבה הוא בירך על האתרוג התימני ולקח את המרוקאי יתוך כדי דיבור, רק בכדי לצאת ידי חובה, כי הבבא סאלי לחץ עליו, שנה אחרי שנה. ואחרי ככלות הכל, הוא לא הסכים לברך על האתרוג המרוקאי, אלא רק על התימני.

בעת תשמעו, מה קרה בסוף. בחוברת תנובות שדה, לא הביאו את הסיפא.

הם הביאו שם בסוף דבריהם כך, אחרי זמן ראה הראשל"צ הרב אליהו בספר ערוך לנר לרב יעקב יוקב עטלינגער התייחסות מעניינת לאתרוגי מרוקו, וכה כתב בעל הערוך לנר, זבשנה הזאת קיבלתי אתרוג ממראקא [ממרוקו] יפה ומהודר בכל מיני הידור ובכל סימני הכשר אשר עדיין לא ראיתי כמוהו. כאשר נפגש עם הבאבא סאלי והראה לו את הדברים, אמר לו הבאבא סאלי, אתה רואה, 'אשכנזי' מעיד עלינו שכשר ומהודר, ואתה לא לוקח! ואמר שמצוה לפרסם את דבריו של הרב עטלינגער. (יהדות בוכארה – גדוליה ומנהיגיה – עמ' 510).

כאן גמרו את הדברים, בחוברת תנובות שדה, אבל הם לא הביאו את ההמשך המובא במקור.

כתוב שם את ההמשך בזה"ל, וכאשר נפגש הבאבא סאלי עם חכם יהודיוף, והראה לו את דברי ה'ערוך לנר', שוב אמר לו, "רואה אתה, האתרוג המרוקאי טוב, ואתרוג יהודיוף לא טוב".

אך חכם יהודיוף היה פיקח, וענה לחותנו: "בזמנו של ה'ערוך לנר' לא היו אתרוגי יהודיוף. לו היה רואה אתרוגים אלה, היה סובר שהם כשרים יותר.

שערי יצחק – השיעור השבועי

אפילו רבינו האריז"ל. בעבר הייתי מתפלא על כך, עד שהבנתי. הרי בעיר צפת ת"ו קוראים את מגילת אסתר גם בט"ו באדר, כיון שהיא ספק מוקפת חומה מימות יהושע בן נון. רבינו האריז"ל היה בצפת, מה הוא עשה? בירך או לא בירך? הוא לא ידע האם העיר צפת מוקפת חומה מימות יהושע? מי גילה הרבה מקברי הקדמונים, תנאים ואמוראים? מקומות שלא ידעו זאת לפני האריז"ל, כיצד הוא ידע לומר שכאן הוא הקבר, ושמעו עליו מצבה? אלא, הוא ראה את הנשמות חופפות על הקבר, ולא עוד אלא שאליהו הנביא זל"ט היה מתגלה אליו.

תשמעו מה כתוב בספר תיקון יששכר, למהר"ר יששכר בן שושן, שהיה בזמן מרן הבית יוסף, הביאו הכף החיים [בסימן תרפ"ח ס"ק י"ט], וכתב הרב תיקון יששכר ודף כ"ג ע"א דכן אנחנו נוהגין בצפת שבגליל העליון תוב"ב, שהוא ספק. וכן נוהגין בכל ערי ארץ ישראל וכפריהון המסופקות עכ"ל. וכ"כ בדף נ"ט ע"ב, שבצפת ת"ו וכפריה, בירי ועין זיתון, קורין בהם המגילה י"ד וט"ו מפני הספק יעו"ש.

ובס"ק כ"ג מובא כך, וכתב בשער הכוונות ודף ק"ט ע"א על האריז"ל בהיותו בבהכ"נ של האשכנזים ביום ט"ו לאדר, שהוא יום הב' של פורים בהיותו בצפת ת"ו, לא היה אומר על הנסים. וכן מהרח"ו ז"ל בהיותו בדמשק ביום שני של הפורים, לא היה אומר על הנסים. וכתוב שם הטעם, כי בענין הפסקה בעמידה, לא היה מפסיק מספק. מכיון שישנו ספק, הוא לא היה אומר על הנסים. אבל בשאר מצות פורים, כמו משלוח מנות ומתנות לאביונים, גם ביום הב' היה נוהג לעשות כן מספיקא.

מה הפירוש, שהאריז"ל מסופק? כיצד יש לו ספק? וכי לא היה יכול לדעת גם את זאת ברוח הקודש? תשאל את אליהו הנביא, האם היא מוקפת חומה מימות יהושע בן נון, או שלא?

החיד"א כותב בספרו פתח עינים [מגילה דף ג], וזהו דבר יסודי וחשוב מאד אשר צריכים לדעת אותו, אע"ג דאשכחן דרשב"י ור' אלעזר ידעו

הוא סתר אותו מיניה וביה. כב' אמנם צודק, אבל לבעל הערוך לנר בזמנו לא היה אתרוג תימני, אתרוג יהודיוף... זאת תשובה ניצחת ואמיתית.

אבל צריכים לדעת, מלבד מה שאמרתי לכם, שאני לא מאמין שהדברים יצאו כך מפיו, מסתמא הגזימו וכתבו דברים לא נכונים. לא העלו את הדברים כהויתן. ולפי הדברים הבאים שנאמר, חושבני כי צריכים לתקן את הדבר לכלהפחות בחוברת הבאה, כדי שהאנשים לא יתבלבלו מתוך הדברים.

פעם חשבתי שחכמים של עדות אחרות, מכירים את המעלות של מסורת התימנים. אבל אני רואה כי אפי' לגבי האתרוג התימני, שאין עליו שום ספק, ושהוא הכי חלק – עוד מעט נחזק זאת יותר – אינם מודים. לצערינו.

למשל, התפלאתי לראות בספרו של הרב שלום משאש, שהיה רב ראשי בסוף ימיו בירושלם עיקו"ת, הוא כותב לגבי המבטא התימני, כי יש להם הרבה שינויים לא טובים. השתוממתי. המבטא התימני? המרוקאים לא מכירים את החסרון שלהם במבטא? אבל נתברר שאכן כן, בבחינת וישעיהו ה', כ"ז הוי האמרים לרע טוב, ולטוב רע. שמים חשף לאור, ואור לחשף. שמים מר למתוק, ומתוק למר. הם כל כך התרגלו למבטא שלהם, עד שכשהם שומעים מבטא תימני זה נראה להם שהוא משובש, זה ממש בדיוק הפוך. [בל"ג נרחיב בשיעור הבא].

הבבא סאלי היה צדיק נשגב, אבל ישנם דברים, אשר מן השמים לא רוצים שהוא יידע, ולא מודיעים לו. וכבר אינני מדבר על כך שבהלכות לא סומכים על רוח הקודש, לא ניכנס לכל הסוגיא הזאת, לא בשמים היא, אבל למרות שבודאי שהוא היה יהודי קדוש וכו', אם מן השמים לא רוצים שיידע, הוא לא יודע.

כמעט המחשבות, והפליגו בידיעת רבינו האר"י זצ"ל, ואיך פריך על יהושע תלמידו של משה רבינו, דהיה לו לחוש שמא שד הוא, והלא כל רז לא אניס ליה.

הא לא קשיא, דכל זה שידעו רשב"י ור' אלעזר ודכוותיהו, היינו ברוח הקודש ששורה עליהם. ועל דבר שאין רוצים לגלות מן השמים, הרי הוא כשאר בני אדם.

ישנם דברים, שהם לא ידעו. לא כל דבר הם יודעים. וכמ"ש אלישע הנביא [מלכים ב' ד', כ"ז] וי"י הָעֵלִים מִמֶּנִּי וְלֹא הִגִּיד לִי.

מצאנו זאת גם לגבי האמוראים, הגמ' במסכת מגילה [דף ה' ע"ב] אומרת, שאפילו אמוראים קראו את המגילה בט"ו מספק, כיון שהם לא ידעו. והרי קטן שבהם יכול להחיות מתים, כמבואר בגמ' ע"ז [דף י' ע"ב]?

א"כ מובן, שישנם מצבים כאלה. לכן, אם מן השמים לא רצו שהבבא סאלי יידע את מעלת האתרוג התימני, בכל אופן אנחנו צריכים לדון לפי מה שאנחנו רואים בעינינו.

[בל"ג בשיעור הבא נרחיב בנושא זה מכיוון נוסף, שבבבא סאלי היתה לו סיבה אחרת לגמרי].

בעת צריכים לדעת, מהו הייחוס של האתרוג המרוקאי? הם אומרים, שיש להם מסורת. מי שיראה בספר בארות יצחק [דף רי"ח], הבאתי כי האתרוג המרוקאי התחיל בסה"כ מלפני 400 שנה. לא היה להם אתרוגים במרוקו, הביאו להם אותם מארצות אחרות, נטיעות או זרעים מארץ הודו.

שאלה מהקהל: אז מהיכן לקחו למצות ד' מינים?

תשובת מרן שליט"א: מארצות סמוכות. כמו שבאירופה לא היה (לא גדל אצלם, בגלל הצינה), והיו מביאים מאיטליה, או מאי קורפו וכו'.

כתבתי שם בס"ד כך, באתרוגים הגדלים בארץ מרוקו, שמעתי שדרך כלל הגדול שבהם לא יהא יותר ממאתים גרם. גם אינם ראויים לאכילה כמות שהם. ובקובץ פרי תמרים דף קמ"ו כ' בשם הטבעיים, שהדבר ברור שבמרוקו ואיטליה וכו' לא היו אתרוגים כלל בימי הראשונים, רק בערך זה ארבע מאות שנה שהובאו אז מאינדי"א. דהיינו מהודו. אבל האתרוגים שלתימנים, הם מאז ראשית הגלות, כבר אז היו את האתרוגים האלה. ועי' אבן ספיר ח"א פרק מ"ג דף צ"ט עמוד א'. זהו דבר אחד.

דבר נוסף, אני זוכר את האתרוג המרוקאי, ראיתי אותו לפני עשרות שנים. אמנם אין לו פלחים של מיץ בפנים, אבל יש בו כעין פלחים יבשים מאד בפנים. דהיינו, זה נכון שבשנים האחרונות הם לא מרכיבים, אולי כבר מאות שנים שאינם מרכיבים, אבל מהיכן הגיעו הפלחים היבשים הללו? בהחלט יכול להיות שהוא היה מורכב, שלפני חמש או שש מאות שנה הרכיבו אותו, ובמשך הזמן זה הצטמק. אבל האתרוג התימני, עליו אין שום ספק שאינו מורכב, כיון שאין בו שום דבר תוספת של משהו אחר.

זאת חוץ מהנושא שאין למרוקאי גרעינים וכו', לא אכנס לכל הנושא הזה כעת, כיון שכבר דנו על כך.

שאלה מהקהל: כאן בא"י גדל האתרוג הזה? תשובת מרן שליט"א: הם מנסים לגדל אותו, אבל כנראה זה לא מצליח כ"כ. זה גופא אומר דרשני.

לכן אני מקוה, כי עורך החוברת תנובות שדה, זהו ידידנו הרה"ג שניאור רווח שליט"א, יתקן את העוול הזה, את העיוות. כי חושבני לגבי הדברים האלה, שזאת לא חכמה להתכבד בקלון חבירו. אתם אולי יכולים להגיד, שיש לכם מסורת וכו'. אבל להגיד כך, בכדי להעלות את האתרוג המרוקאי מעל התימני, וגדולה מזו, להוציא עליו דיבה, לעז. לא זו

הודעה חשובה!

שיעור זה הוקלד עפ"י שמיעה בעיקר, נערך והגה לפי הבנת העורך.

השיעור היה לנגד עיני מרן שליט"א קודם הוצאתו, הוסיף עניינים וציין מקורות, שיפר ותיקן דברים רבים, אולם מפאת העומס הרב המונח על כתפיו, נבצר ממנו לעבור הגהה מדוקדקת, להאיר ולהעיר בהרחבה כבשיעורים שעברו.

לאור האמור, בכל ספק או שאלה המתעוררת למעיין בשיעור זה, יש לו לברר היטב את הדבר להלכה ולמעשה אצל מרן שליט"א. הערות ותיקונים יתקבלו ברצון.

ניתן להקדיש כל שיעור להצלחה ולרפואה, או לעילוי נשמת. השם יוזכר בל"נ בתחילת השיעור מפי מרן הגאון שליט"א, וכן באמירת "מי שבירך" בסוף השיעור.

פרטים בטלפון: 050-4140741

הדרך ולא זו העיר. בבחינת לא נבנתה צור, אלא מחרבנה של ירושלם? יש לקוות שהרב רווח נר"ו יבין שזאת שגיאה, ואין בסיס לדברים האלה, וח"ו שלא תצא טעות ומכשול מהדברים הללו. טעות לעולם חוזרת. כי לגבי האתרוג התימני, כל בר דעת, וכל בן תורה, וכל תלמיד חכם יודע, כי אין ספק שזהו האתרוג הכי כשר, אשר אין עליו שום שאלה או פקפוק, ואין שום מקום על מה לדון. זהו הדבר הברור ביותר. הוא לא צריך להיות 'בחזקת כשר', הוא הכי כשר, בלי שום שאלות. חלק למהדרין מן המהדרין. אדרבה, על האתרוגים שלהם ישנן שאלות, ולמעשה על כל האתרוגים שבעולם. טוב, תענו יש לכם מסורת וכו', יש לנו על מה ועל מי לסמוך. אבל לא שח"ו העולם יהיה הפוך.

המקום ברוך הוא יתקננו בעצה טובה, ובעז"ה יאיר דרכינו, ושכל מעשינו יהיו לשם שמים, אכי"ר.

הקובץ התורני "דברי חפץ" חלק ט"ו

שמחה והתרגשות רבה אוחות בקרב ציבור בני התורה ולומדיה, עם צאתו לאור של הקובץ התורני "דברי חפץ" גליון ט"ו, חודש תשרי ה'תשפ"א ליצירה ב'של"ב לשטרות, לחידושי תורה להלכה ולמסורת, היוצא לאור זו השנה השמינית, ע"י מוסדות יד מהרי"ץ - הארגון העולמי להפצת תורה ומסורת ק"ק תימן, בנשיאות פוסק עדת תימן הגאון רבי יצחק רצאבי שליט"א. בין המאמרים בקובץ, ניתן למצוא את נדפסים לראשונה מכת"ק! חידושי רבינו סעדיה עדני זלה"ה על הרמב"ם פ"א מהלכות טומאת מת, ובראשם הקדמתו לפירושו על סדר טהרה. וכן מאמר מיוחד מהגאון רבי יצחק רצאבי שליט"א בעניני המזווה וגלילתה. זאת מלבד "הלכות שלום לבית" הנדפסים כאן לראשונה מתוך ספרו החשוב "שלחן ערוך המקוצר" חלק אבן העזר. ומאמר נוסף נפלא ומרתק על "קלי המלאך", שנכתב בחודש אייר התשע"ט בעקבות מגיפת הקורונה רח"ל, לא תקפ"ץ.

זאת ועוד, כתפוחי זהב במשכיות כסף, משובצות אחת הנה ואחת הנה הערות נכבדות ומאירות עיניים מהגאון רבי יצחק רצאבי שליט"א, מה שהעיר והאיר תוספת שבה, ולחזק כל מקום שמצא שם בדיק, להעמיד תורה בקרן אורה, לרוב חביבותו והערכתו לבמה נכבדה זו. בנוסף הובאו כירורי הלכה מאת רבני בית ההוראה "פעולת צדיק", בראשות פוסק עדת תימן הגאון רבי יצחק רצאבי שליט"א, הלא המה הרבנים הגאונים הרב שמריהו יונה שליט"א והרב אבישי צדוק שליט"א. כמו כן הובאו ארבעה עשר מאמרים בהלכה ובאגדה מאת תלמידי חכמים חשובים עמלי התורה, להגדיל תורה ולהאדירה ולהשיב עטרת אבות לתפארתה בהדרתה ובטהרתה. את הקובץ הזה, כמו את י"ד הקבצים שיצאו לאור עד כה, ניתן לקבל במהדורה דיגיטלית ע"י שליחת בקשה למייל מערכת דברי חפץ d.chefats@gmail.com ובעז"ה כשירחיב ד' לנו ונעבור את מצב החירום ניתן יהיה לקבלו במשרדי יד מהרי"ץ ב"ב, וכן אצל הפעילים בכל רחבי הארץ.

בברכת התורה, מערכת "דברי חפץ"